

Työkalupakki perusopetuksen 7.-9.luokkien pienryhmäohjaukseen

Leila Kurtén-Korkiala 7.4.2014

Artikkeli kertoo kehittämistyöstäni, jonka tavoitteena oli selvittää minkälaisissa asioissa pienryhmäohjausta, voisi hyödyntää yläkoulun perusopetuksen 7.-9. luokilla. Valitsin kehittämistyöni aiheeksi perusopetuksen pienryhmäohjauksen työkalupakin laatimisen, joka sisältää vaihtoehtoja teemoihin, jotka ovat käyttökelpoisia yläkoulun pienryhmäohjauksessa. Osa kehittämistyötäni oli myös kokeilla pienryhmäohjauksen toimivuutta käytännössä kahden 8. luokan pienryhmän kanssa. Laadin oman koulun käyttöön myös erilaisista harjoituksista ja tehtävistä koostuvan työkalupakin, joka sisältää tehtäviä ja harjoituksia opiskelutaitojen ja opiskelun tehostamiseksi sekä tulevaisuuden suunnitelmien kartoittamiseksi. Tulen kertomaan tässä artikkelissa kokemuksiani toteuttamastani pienryhmäohjauksesta ja millaisin menetelmin se toteutui.

Kehittämistehtävän aiheen valintaan vaikutti oma kokemus yläkoulun oppilaanohjauksesta sekä tarve kehittää omaa osaamistani pienryhmäohjauksen osalta. Perusopetuksen oppilaanohjaus tulisi opetussuunnitelman perusteiden (2004, 260) mukaan muodostua luokkamuotoisesta ohjauksesta, henkilökohtaisesta ohjauksesta ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen perustuvasta pienryhmäohjauksesta. Lisäksi opetussuunnitelmassa mainitaan että, oppilaalle tulisi järjestää pienryhmäohjausta, jossa oppilas oppii käsittelemään kaikille yhteisiä tai oppilaiden henkilökohtaisia ohjauksellisia kysymyksiä, jotka ovat jaettavissa muiden ryhmän jäsenten kanssa. (POOSP 2004, 259)

Pienryhmäohjaus hyvin suunniteltuna ja toteutettuna antaa lisäresursseja ohjaukseen ja sen avulla voidaan saada useammille oppilaille kohdistettua enemmän ohjausaikaa, josta monella opinto-ohjaajalla on pulaa suuren työmäärän takia.

Myös sosiaalisten taitojen kehittyminen on tärkeä osa-alue perusopetuksen oppilaiden pienryhmäohjauksessa. Vertaistuki jota, oppilaat voivat saada pienryhmäohjauksessa toisiltaan on myös, tärkeä osa-alue kun puhutaan pienryhmäohjauksen hyödyistä.

Pienryhmäohjaus tarjoaa monia mahdollisuuksia oppilaanohjaajille luovaan kehittelyyn sekä soveltamiseen. Pienryhmäohjauksella voidaan monipuolisesti ohjata eri teemojen avulla mm. opiskelutaitojen kehittämistä, jatko-opintoihin ohjausta ja ammatillista suuntautumista sekä tukea myös oppilaan henkilökohtaista kasvua.

Pienryhmäohjauksen käyttö oppilaanohjauksessa voi edistää nuorten taitoja koskien heidän päätöksentekoa ja elämänsuunnittelua sekä kehittää nuorten yhteistyö- ja

vuorovaikutustaitoja. (Kasurinen, 2004)

Pienryhmäohjaus

Pienryhmäohjauksella tarkoitetaan kestoltaan pitkäaikaisempaa (ei yhteen kertaan rajoittuvaa) ohjauksellista toimintaa, jolla on tietyt tavoitteet ja intressit. Toiminta on suunnattu tietylle kohderyhmälle, joka on yleensä pienehkö (tässä työssä 2-7 jäsentä). Pienryhmäohjaus on ohjausta pienryhmässä ja ryhmän kautta. Pienryhmäohjauksessa ovat sekä pienryhmän muut jäsenet että ohjaaja resursseina pienryhmän jäsenille kun he saavat tilaa ja aikaa selventää sekä pohtia omaa elämäänsä koskevia kysymyksiä ja tilanteita yhdessä. (Kasurinen 2004, 125.)

Sosiodynaaminen ohjaus

Jäsenet osallistuvat pienryhmäohjauksessa erilaisiin prosesseihin.

Näitä prosesseja voi lähestyä tarkemmin sosiodynaamisen ohjauksen näkökulmasta. Sosiodynaamisesti orientoituneen työprosessin ohjauksen tavoitteena on prosessin avulla edistää ajattelun kehittymistä ohjaukseen osallistuvien pienryhmän jäsenten ja ohjaajan välisestä vuoropuhelusta oppilaan sisäiseksi vuoropuheluksi.

Peavyn (1997, 12–20) sosiodynaamisen ohjauksen lähtöolettamuksia soveltaen voidaan myös toteuttaa pienryhmäohjauksen erilaiset työprosessit. Jotta ohjauksesta olisi hyötyä, tulee oppilaan ja ohjaajan oltava valmiina oppimaan uutta ja silloin pienryhmäohjauksesta muodostuu oppimisprosessi. Jos oppilas osallistuu oppimisprosessiin aktiivisesti ja oppiminen on hänelle mielekästä ja merkityksellistä, oppilaat oppivat parhaiten erilaisia asioita, ideoita ja taitoja. Oppilaan osallistuminen ja oppiminen on helpointa, jos oppilasta ohjataan oppimisprosessissa eikä häntä siihen pakoteta.

Tekemällä ja toimimalla oppimisen periaate (”learning by doing”) sisältyy vahvasti sosiodynaamiseen ohjaukseen. Sosiodynaaminen näkökulma ohjaukseen sisältää ajatuksen elämän ja tulevaisuuden suunnittelusta, jossa autetaan selvittämään esim. ”Millaista tulevaisuutta he tavoittelevat?” tai ”Miten he toimivat saavuttaakseen tavoitteensa?” Näiden asioiden selvittely on tärkeää, jotta oppilas voi edetä tärkeinä pitamiensä tavoitteiden suuntaan.

Sosiodynaamisen ohjauksen keskeisiä työvälineitä ovat erilaiset kielelliset ja kommunikaatioon liittyvät työvälineet eli keskustelu, tarinat, metaforat ja symbolit. Tärkeää on myös oppilaan kuunteleminen. Myös ei kielellisiä, kuten kulttuurisia työkaluja kuten visualisointia voidaan käyttää myös pienryhmän ohjauksessa.

Myös sosiodynaamisen pienryhmäohjauksen ohjaus on prosessi, jonka tavoitteena on oppilaan voimavarojen vahvistaminen. Keskusteluissa voidaan esittää erilaisia kysymyksiä, kuten ” Mitä taitoja tai osaamista tarvitsen, jotta pääsen siihen tavoitteeseen, mikä on minulle tärkeää tai merkityksellistä?” tai Millaisia esteitä tielläni on? Voinko voittaa ne? Miten? ”Otanko vastuun tekemisistäni ja ratkaisuistani?” (Peavy, 1997)

Ryhmän prosessista puhuttaessa on hyvä muistaa, että ryhmässä tapahtuu sekä ryhmän prosessi, että jokaisen ryhmän jäsenen prosessi.

Työkalupakin suunnitelma teemoista, joita voi käyttää yläkoulun pienryhmäohjauksessa

Olen koostanut oppilaanohjauksen pienryhmätyöskentelyyn soveltuvia eri teemoja ja mahdollisia sisältöjä, joita voi käsitellä. Apuna suunnittelussa olen käyttänyt Niemi, P. 2012. Yläkoulun ohjaus – päätöksentekoon valmentava prosessi -artikkelia (63–64) Teoksesta Rinkinen, A. & Siippainen, M. Toim. Ohjauksen polkuja. Perusopetuksen oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan hyvät käytänteet.

Vaihtoehtoja teemoihin, joita voi käyttää yläkoulun 7.-9. luokkien pienryhmäohjauksessa:

- **Ryhmäyttäminen, vertaisuus ja ohjaus**
- **Ryhmäyttäminen (7.luokka):** Seiskaluokkalaisten pienryhmähaastattelu/ ohjaus: 4-6 oppilasta/ryhmä
- **Maahanmuuttajien pienryhmä (7 – 9.luokat):** Maahanmuuttajien erityiskysymysten pohdinta, ohjaus sekä neuvonta sekä opiskeluun liittyvät kysymykset.

Opiskelutaidot ja koulunkäynti (opiskelutekniikat) (7- 8.luokat)

- **Valinnaisaineet seuraavalle vuodelle:** Ohjausta valinnaisaineiden valintaan
- **Opiskelun tehostaminen:** Motivaatiota ja tekniikka kotitehtävien tekemiseen sekä opiskelusuoritusten parantamiseen
- **Kokeisiin valmistautuminen:** ”Miten valmistaudun tehokkaasti kokeeseen” Oma oppimistyylin löytäminen, Käytännön ohjausta, tehtäviä ja harjoituksia.
- **Itsetuntemus ja erityinen tuki (7- 9. luokat)**

- **Itsetuntemusta tukea tarvitseville oppilaille:** Omien vahvuuksien tunnistaminen, ”Opiskelumotivaatiota etsimässä”, Tietoisuus mahdollisuuksista: Erilaisia harjoituksia ja keskustelua
- **Tuen saamisen vaihtoehdot:** Sosiaalipalvelut, etsivä nuorisotyö, muut nuorten palvelut. Vierailijoita ja vierailuja.
- **Tehostetun ohjauksen ryhmä:** Tukea tarvitsevat ja omaa suuntaa hakevat oppilaat, Oman tilanteen arviointi ja tavoitteiden selkeyttäminen. Psykososiaalinen tuki.

Jatko-opintomahdollisuudet, ammatit ja ammattialat (8 -9. luokat)

- **Työelämä tietous:** Mikä ala kiinnostaa? Pienryhmä kootaan tiettyä alaa kohtaan olevan kiinnostuksen mukaan, esim. SoTe. Tietoa, keskustelua ja arviointia onko oppilas alalle sopiva? Opintokäynnit ko. alan koulutukseen tutustuen.
- **Minne hakea yskin jälkeen?:** Opiskelu ja uravaihtoehtojen hahmottaminen. Tietoisuuden lisääminen omista vahvuuksista ja tulevaisuuden mahdollisuuksista.
- **Lukio-opintoja harkitsevien ryhmä:** Tutustumista - lukion oppiaineet ja ainevalinnat, yo-kirjoitukset, lukujärjestyksen teko, vierailu lukiolla, lukion jälkeiset opisk. mahdollisuudet (AMK/ Yliopisto)
- **Ammattilukio tai kaksoistutkinto tähtäimessä!:** Tutustumista mitä ammatinlukion opinnot ovat ja miten ne toteutetaan. Opintokäynti ammatinlukioon
- **Pääsy- ja soveltuvuuskokeisiin valmistautuminen:** Pääsy- ja soveltuvuuskokeisiin valmentava ohjausryhmä: ”Mistä osista pääsykokeet koostuu?”, ”Mitkä kysymykset askarruttavat?” ja ”Miten vastata kysymyksiin?”

Työelämä (9.luokka)

- **Työnhaku ja kesätyö:** Miten ja mistä voin hakea töitä?
Työhakemuksen ja CV:n laatiminen, TE-toimiston sähköiset palvelut ym.
- **Opiskelu (ja työskentely) ulkomailla:** Kansainvälisyys ohjaus Vaihto-oppilaaksi? (Vuosi vai lyhyempi vaihto), Kielikurssit, Neuvonta ja tiedonlähteet sekä oma soveltuvuus ja suunnitelman tekeminen

Mitä ja miten toteutin pienryhmäohjausta käytännön tasolla 8.luokan oppilaille

Edellä olevasta työkalupakin teemoista toteutin pienryhmäohjauksena ”Opiskelun tehostaminen” ja ”Kokeisiin valmistautuminen” kahdella tapaamiskerralla.

Kehittämistyöni suunnitteluvaiheessa keskustelin koulumme opinto-ohjaajan kanssa ja tulimme siihen johtopäätökseen, että suurin tarve pienryhmäohjaukselle olisi 8.lk:n oppilailla, koska he ovat olleet opinto-ohjauksen piirissä viimeksi 7.luokan syksyllä ensimmäisellä jaksolla ja nyt olimme jo kahdeksannen luokan keväässä.

Heidän ammatinvalintaprosessi tulisi saada käynnistettyä kahdeksannenluokan aikana ja opiskelutekniikoiden hallitseminen olisi tärkeää opintosuoritusten parantamiseksi varsinkin niillä oppilailla, jotka tarvitsevat enemmän ohjausta ja tukea arvosanojensa korottamiseksi. Pääteemaksi valikoituivat opiskelutaidot, joka sisälsi mm.

oppimistyylien testauksen, oppimistekniikoiden kertaamisen, kotitehtävien suorittamisen eri menetelmiseen ja erilaiset kokeisiin valmistautumisen menetelmät.

Halusin ottaa rinnalle myös itsetuntemusta ja tulevaisuuden tavoitteiden hahmottamista selkeyttäviä tehtäviä. Tulevaisuus teeman tehtävät olivat sosiodynaamiseen ohjaukseen liittyviä Peavyn ”Elämäni-kirja” harjoituksista kun taas opiskelutekniikan tehtävät löytyivät oppilaanohjauksen 7.-9. luokan oppikirjoista. Ohjaukseni pohjautui siis sosiodynaamiseen ohjauksen teoriaan jossa ohjauksen ihmiskuva on holistinen ja se näkee ihmiset toimijoina, jotka toimivat sosiaalisissa konteksteissa.

Kaksi kokeellista pienryhmää

Sain mahdollisuuden toteuttaa pienryhmäohjausta käytännössä 8.luokan oppilaiden kanssa kahdessa eri kokeellisessa pienryhmässä. Pienryhmän koko oli molemmissa ryhmissä 4 oppilasta ja kokoonnuimme kaksi kertaa peräkkäisinä viikkoina oppilaanohjaustuntien aikana. Ryhmäohjausaika pienryhmässä oli noin 40–50 minuuttia kerralla. Muu luokka oli samaan aikaan oman oppilaanohjaajan kanssa luokkaohjauksessa. Toivottavaa olisi, että tapaamisaika pienryhmäohjauksessa olisi noin yhden tunnin mittainen, niin että ohjaukseen olisi riittävästi aikaa ja ohjaustilanne olisi rauhallinen. Koska omaan ja oppilaiden aikatauluun ei mahtunut kuin kaksi tapaamiskertaa, jäi pienryhmäohjaus melko lyhyeksi prosessiksi ja koin että olisi tarvittu yksi tapaamiskerta lisää ryhmän tulosten tarkasteluun ja pienryhmän prosessin päättämiseen. Tämä oli mahdotonta mm. TET viikon alkamisen takia.

Ryhmän koostumus ja ryhmäkommunikaatio

Jokainen ryhmä on ryhmänä omanlaisensa ja ryhmiä on vaikea verrata toisiinsa.

Toisessa kokeellisessa pienryhmässä oli kaksi poikaa ja kaksi tyttöä, kun taas toisen luokan pienryhmään tuli pelkästään tyttöjä. Halusin verrata onko eroa, jos ryhmässä on pelkästään toista sukupuolta olevia jäseniä ja miten se vaikuttaa ryhmän dynamiikkaan ja oppilaiden avoimuuteen kun he kertovat pienryhmässä omista tavoitteistaan, kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Eron avoimuudessa ja ryhmädynamiikassa ryhmien välillä kyllä huomasi. Tietysti myös erilaiset persoonat ryhmissä voivat vaikuttaa ryhmän avoimuuteen ja ryhmädynamiikkaan.

Ryhmien erilainen koostumus sukupuolijakauman mukaan kasvatti omaa käsitystä miten pienryhmät voivat olla hyvinkin erilaisia ja toimia hyvin erityyppisesti vaikka teema ja harjoitukset sekä tehtävät ovat samat molemmille pienryhmille.

Ryhmä jossa oli sekä poikia että tyttöjä oli hiljaisempi ja heidän kanssaan keskustelu oli työläämpää ja ohjaajana tein töitä että sain myös heidän mielipiteensä kuulluksi. En ole varma oliko kyse pelkästään tyttö-poikaryhmän koostumuksesta vai oliko myös syynä muut tekijät kuten se että ryhmään tuli luonteeltaan hiljaisia ja ujoja oppilaita ja tämä vaikutti ryhmän kommunikaatioon ja myös ohjaajan rooliini.

Tytöistä koostuvassa pienryhmässä tunnelma ja ohjaus sujui taas aivan toisella tavalla hyvin positiivisessa hengessä. Pienryhmän jäsenet heittäytyivät iloisina erilaisiin tehtäviin ja keskustelu sujui aivan toisella tasolla mitä sekaryhmässä. Ohjaajan rooliksi jäi lähinnä kertoa mitä seuraavaksi tehdään ja oppilaiden oma kommunikaatio oli kunnossa tyttöryhmässä. Tämän ryhmän ohjauksesta jäi hyvin positiivinen kuva ja koin että kahden pienryhmän kokeilu oli itselle tärkeää, koska jos olisin ohjannut vain yhtä pienryhmää, olisi kokemus jäänyt turhan kapea-alaiseksi.

Miten ryhmän jäsenet valikoituvat ryhmään?

Pienryhmäohjauksen ideaaliprosessi edellyttää ohjaukseen osallistuvilta vapaaehtoisuutta ja valmiutta toimia keskustellen vertaisryhmässä.

Pienryhmäohjauksen haasteet tulevat esille, kun sosiaalinen todellisuus ja lainalaisuudet eivät kohtaa toivotulla tavalla. (Mäkinen 2010, 30–31)

Oppilaiden valikoituminen kokeellisen pienryhmän jäseniksi tapahtui oppilaanohjaajan ja minun yhteisellä neuvottelulla kenellä olisi eniten hyötyä kyseisen teeman ohjauksesta ja kysyimme jo etukäteen oppilailta heidän halukkuutta osallistua pienryhmäohjaukseen kahtena peräkkäisenä viikkona.

Osa oppilaista suhtautui tarjoukseen myönteisesti ja osa oppilaista taas olivat aluksi hieman epävarmoja, koska pienryhmäohjaus oli heille uutta ja outoa. Kaikki oppilaat kuitenkin osallistuivat pienryhmän molemmille ohjauskerroille.

Oppilaiden palaute

Pyysin pienryhmäohjaukseen osallistuneiden oppilaiden palautteet pienryhmäohjauskerroista ja heidän kokemuksistaan kirjallisena johon myös kaikki vastasivat. Kaikki pienryhmän jäsenet tunsivat toisensa jo ennestään, koska opiskelevat samalla luokalla. Siksi ryhmäytymisvaihe jäi tekemättä tällä kertaa. Kukaan kokeellisten pienryhmien oppilaista ei ollut aikaisemmin osallistunut pienryhmäohjaukseen. Kokemukset pienryhmäohjauksesta olivat myönteisiä ja suurin osa oppilaista koki hyötynensä pienryhmäohjauksesta ja siinä käsitellyistä teemoista. Eri ohjauksellisista työtavoista tuli erilaisia mielipiteitä, osa piti toiminnallisista menetelmistä kuten kuvakorttien käytöstä kun taas osa koki keskustelut tärkeimpänä menetelmänä. Kaikki oppilaat kokivat itseään koskevista kysymyksistä kertomisen myönteisenä kokemuksena ja eräs oppilas jopa mainitsi että oli hienoa kun sai kertoa muille pienryhmän jäsenille omista tulevaisuuden opiskelu- ja työhaaveista. Toive useammasta pienryhmäohjauskerrasta myös tuli esille palautteissa.

Pohdinta

Perehtyminen pienryhmäohjaukseen ja käytännön ohjauskokeilu antoi itselleni kokemusta ja rohkeutta tulevaisuudessa ottaa pienryhmäohjaus käyttöön yhtenä ohjausmuotona. Myös oppilailta saatu myönteinen palaute ja tieto, etteivät he aikaisemmin ole saaneet tämäntyyppistä ohjausta, antaa syyn lähteä kehittämään lisää perusopetuksen ryhmäohjausta. Pienryhmäohjaus on yksi tärkeä työmuoto, jonka asema ja merkitys osana perusopetuksen oppilaanohjausta on jäänyt turhan vähäiseksi ja sen yleisempi käyttö olisi suotavaa. Pienryhmäohjauksella voidaan edistää lasten- ja nuorten päätöksenteon ja elämänsuunnittelun taitoja sekä vuorovaikutus- ja yhteistyövalmiuksia. Opetussuunnitelmassa vuodelta 2004 esitetään ryhmäohjaus oppilaan oikeutena monipuoliseen ja riittävään ohjaukseen. Jotta ryhmäohjaus saataisiin vakiintuneeksi työmuodoksi edellyttää se oppilaanohjaajalta oman työn suunnittelua ja koulun sisällä riittävää resursointia ja yhteistyötä sekä tukea rehtorilta ja muilta opettajilta. (Kasurinen, 2010, 140.)

Pienryhmäohjaus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden huomata, että he eivät ole yksin omassa elämäntilanteessaan tai ongelmissaan. Ryhmä edistää tiedonvälittämistä, joka täydentyy osallistujien kokemuksilla. Pienryhmä vertaisryhmänä tarjoaa mahdollisuuden muiden auttamiseen ja sen huomaamiseen, että kun tukee ja vahvistaa muita voi myös itse saada tukea ja oivaltaa uusia asioita. (Kasurinen, 2010, 141.) Ryhmän kautta oppilas voi oppia tärkeitä sosiaalisia elämäntaitoja, jotka ovat erityisen tärkeitä niin tänään ja kuin tulevaisuudessakin kanssakäymisen ja tiedonvälityksen tapahtuessa pääasiassa sosiaalisen median ja teknisten laitteiden kautta. Pienryhmäohjauksella on erityistä tilausta ihmisten sosiaalisen pääoman kasvattamisessa niin tänään kuin myös tulevaisuudessa.

Lähteet

Kasurinen, H.(toim.). 2004. Ohjausta opintoihin ja elämään - opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Helsinki: Opetushallitus.

Mäkinen, S. 2010. Oppilaanohjauksen kehittämisen suunnat. Arviointiraportti tarkennetuista hankesuunnitelmista 2009–2010. Helsinki: Opetushallitus Viitattu 7.4.2014

http://www.oph.fi/download/123093_Oppilaanohjauksen_kehittamisen_suunnat.pdf

Niemi, P. 2012. Yläkoulun ohjaus – päätöksentekoon valmentava prosessi. Teoksessa Rinkinen, A. & Siippainen, M. Toim. Ohjauksen polkuja. Perusopetuksen oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan hyvät käytänteet. Helsinki: Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2012:4, 63–64

Opetushallitus. 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 7.4.2014 http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf

Peavy, V. 1997. Sociodynamic Counselling. A Constructivist Perspective for the Practice of Counselling in 21st Century. Trafford Publishing, Victoria.